

En chef för en domstol har i samtal med medarbetare uttalat sig på ett sätt som inte är förenligt med det förbud mot repressalier som följer av regeringsformen

Beslutet i korthet: ChefsJO har på eget initiativ granskat en hovrättspresidents uttalanden vid enskilda samtal med tre domare under utbildning som undertecknat ett upprop om bl.a. domares ansträngda arbetssituation, det s.k. domaruppropet. Granskningen har avsett frågan om hovrättspresidenten vid samtalen har uttalat sig på ett sätt som inte är förenligt med det förbud mot repressalier som skyddar den som har använt sig av sin grundlagsskyddade yttrandefrihet.

ChefsJO kommer fram till att det i samtliga tre fall har funnits fog för de berörda personerna att uppfatta uttalandena som en tillrättavisning för att de skrivit under domaruppropet. Hovrättspresidenten har därigenom agerat i strid med det förbud mot repressalier som följer av regeringsformen. Hon kritiseras för detta.

ChefsJO ser mycket allvarligt på det inträffade, särskilt eftersom samtalen har ägt rum mellan en hovrättspresident och domare som har befunnit sig i början av sin yrkesbana.

Bakgrund och initiativärendet

I juni 2023 lämnades en skrivelse, det s.k. domaruppropet, till Justitiedepartementet. I skrivelsen behandlas bl.a. domares ansträngda arbetssituation. Den var undertecknad av närmare 300 ordinarie domare och domare under utbildning, bl.a. hovrättsfiskaler.

Sedan JO hade fått del av en anonym s.k. visselblåsaranmälan mot presidenten för Hovrätten över Skåne och Blekinge, AA, tog jag ett eget initiativ att utreda uppgifter om att hon hade haft enskilda samtal med flera hovrättsfiskaler som undertecknat domaruppropet och vad hon sagt vid dessa samtal.

Utredning

JO begärde ett yttrande från Hovrätten över Skåne och Blekinge.

Sedan hovrätten hade yttrat sig översändes till JO skriftliga redogörelser från fyra personer som tidigare arbetat som hovrättsfiskaler vid domstolen. Tre av dem, BB, CC och DD, redogjorde för samtal om domaruppropet som de haft

med presidenten. BB:s redogörelse bestod i en utskrift av en ljudinspelning av hennes samtal med presidenten.

Hovrätten tillställdes redogörelserna och uppmanades därefter att yttra sig på nytt.

Hovrättsfiskalernas redogörelser för samtalen

I detta beslut redovisas endast de uppgifter från BB, CC och DD som är av betydelse vid JO:s bedömning.

BB har som nämnts redovisat vad hon anger är en utskrift av en ljudinspelning av hennes (F) samtal med AA (Y). Från utskriften återges bl.a. följande:

Y: när jag anställde dig så trodde jag att du ville bli domare,

F: mm

Y: sen har du skrivit på domaruppropet

F: det stämmer

Y: så att efter ett år här tycker du att du har usla arbetsförhållanden, usel lön, att vi inte satsar på arbetsmiljö att vi inte satsar på säkerhet. Varför vill du då bli domare?

F: jag skrev på det uppropet för att det var, ja dels ett uttryck för mina grundläggande yttrandefriheter, jag får väl tycka så om jag vill

Y: naturligtvis får du det, jag bara undrar varför du vill bli domare. Om jag var ung, och såg framför ett jobb som var uselt på alla sätt, då hade jag valt ett annat.

Y: i alla fall så tycker jag att det är väldigt egendomligt att man börjar på en bana där man tycker framtidsutsikterna är så dåliga och man tycker allting är så kasst. Jag skulle inte ge mig på ett sånt jobb. Det hade jag faktiskt inte gjort.

F: nej me! n det får väl stå för dig. Jag tycker ändå att det verkar vara ett intressant jobb och viktigt men samtidigt så har man ju rättigheter och man ska få lufta sina åsikter och säga vad man tycker

Y: självklart

F: jag tycker att det är lite frapperande att du på något sätt anklagar mig för att ha skrivit på det här när många andra domare, på den här hovrätten, vice ordförande, som har skrivit på det här

Y: nej... näe (försöker avbryta)

Y: du har lite svårt att låta mig prata till punkt. Jag hade tyckt det var klädsamt om du gjorde det.

F: jag får väl säga vad jag tycker

Y: ja du har gjort det ganska många gånger

F: då får jag ställa en motfråga, har du kallat in alla andra som skrivit under domaruppropet och frågat samma sak? Inklusivt hovrättsråd, vice ordförande

Y: jag har pratat med fiskalen som... fiskaler som ska ut på tingsrätt och då har jag pratat med dem utifrån om det här verkligen är något! man ska lägga sitt liv på om man tycker det är så dåligt.

F: ! det handlar inte om att man det är så dåligt...

Y: (avbryter) och det är inte du som ställer frågor till mig för övrigt

F: det handlar väl inte om det, det handlar väl snarare om att det är ett yrkesliv och man har väl rätt att lyfta de problem som man ser

Y: absolut, men nu är det inte den frågan jag ställer till dig. Jag ställer frågan om det här är rätt för dig utifrån att du verkar tycka det är så himla kasst. Det är också en skillnad att jobba i ett jobb i väldigt lång tid och sen tycker du kanske att det har förändrats, det var inte riktigt som det var innan, jag har en syn som jag vill ge uttryck för. Det är lite annorlunda. Jag säger inte att det är fel att skriva på, jag bara säger att jag tycker det är konstigt att man vill fortsätta den här banan om man tycker så när man är i startgropen och precis ska börja den.

F: ja men samtidigt är det ju då man har chans till förändring.

Y: och du tror att du f! örändrar genom detta?

F: ja på något sätt

Y: jaha okej, ja. Där tror vi väldigt olika.

F: okej.

Y: jag tycker att det är lite konstigt att om man tycker att det är så många brister i det här yrket så fattar jag inte riktigt varför man vill börja sin yrkesbana.

F: nej det får stå för dig varför du inte förstår det. Men det är tydligt för mig.

Y: du behöver inte försöka förklara något för mig.

F: jag får väl svara...

Y: jag vill bara tala om detta för dig.

F: och jag vill tala om att det är så jag känner.

Y: men det är inte du som är min arbetsgivare det är jag som är din arbetsgivare. Jag har ansvar för att du ska ut.

F: mm

Y: jag hoppas att du lyssnat på vad jag sagt. Jag hoppas att du kanske vill tänka lite grann på det jag sagt. Har du lyssnat?

F: jag har lyssnat.

Y: du har hört vad jag sagt?

F: jag har hört vad du sagt.

Y: då föreslår jag att du tänker lite på det ! jag sagt.

CC har i mer kortfattad punktform återgett samtalet mellan henne och AA. Enligt CC sa AA bl.a. att hon inte förstod varför CC hade skrivit under domaruppropet, att hon inte fick den uppfattningen om CC under anställningsintervjun, att hon har förståelse för äldre domare men inte yngre, att det inte är något yrke för CC om hon står bakom det som står i skrivelsen, att hon känner oro för hur det ska gå för CC på tingsrätten om hon känner på det sätt som står i skrivelsen och att det är fel väg att gå att skriva under en skrivelse.

Enligt DD ska AA en bit in i hans avslutningssamtal ha sagt att hon noterat att DD hade skrivit under domaruppropet och undrat varför DD hade gjort det. DD har angett att han blev överraskad och förvånad över frågan men att han kort redogjorde för hur han såg på vissa frågor i uppropet. Därefter redovisade AA sin egen uppfattning, som avvek från uppfattningen i skrivelsen, och frågade om DD verkligen tyckte så som det uttrycktes där. Den delen av samtalet gick

enligt DD ut på att AA kritiserade innehållet i domaruppropet och att han fick försvara det. DD uppfattade AA:s ton som hård och fientlig. Även om AA inte uttryckligen sa att hon var missnöjd med att han hade undertecknat skrivelsen uppfattade han det på det sättet. Att hon i egenskap av hög chef i ett enskilt samtal på det sättet visade missnöje med något han gjort uppfattade han som ett tillrättavisade budskap.

Hovrättens yttranden

Hovrättspresidenten AA yttrade sig, i egenskap av företrädare för domstolen och för egen del. I korthet angavs följande.

AA har inte kallat till enskilda samtal med anledning av domaruppropet. Hon tog dock upp frågan med tre hovrättsfiskaler i samtal som hölls av andra skäl. Syftet var att dels sätta sig in i vilka förväntningar som fiskalerna hade på ett eventuellt arbete som ordinarie domare, dels förklara hur domstolar arbetar med rekrytering, lönefrågor, lokalfrågor och säkerhet för att på så sätt bemöta den kritik som förs fram i domaruppropet.

AA tar fullt ansvar för det som hänt och anser att hon hanterade samtalen på ett oacceptabelt sätt. Hon blev illa berörd när hon läste utskriften från det inspelade samtalet och förväntade sig mer av sig själv än så. Hennes avsikt var dock inte att tillrättavisa eller kritisera fiskalerna eller på annat sätt motverka att unga jurister uttrycker kritik.

Enligt hovrättens bedömning har domaruppropet inte utgjort ett yttrande i ett grundlagsskyddat medium som omfattas av regleringen i tryckfrihetsförordningen, TF, eller yttrandefrihetsgrundlagen, YGL. Frågan om huruvida det inträffade har inneburit en överträdelse av det s.k. repressalieförbudet ska därför bedömas utifrån det allmänna skyddet av yttrandefrihet enligt 2 kap. 1 § första stycket 1 regeringsformen, RF. Hovrätten beklagar hur samtalen har kommit att hanteras och uppfattas, men avstår från att bedöma om de ska ses som en överträdelse av repressalieförbudet.

Rättsliga utgångspunkter

Enligt 2 kap. 1 § första stycket 1 RF är var och en gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet. Med yttrandefrihet avses frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter eller känslor.

Av 3 kap. 6 § TF och 2 kap. 6 § YGL framgår det s.k. repressalieförbudet som innebär att det allmänna inte får ingripa mot den som i ett grundlagsskyddat medium har brukat sin yttrandefrihet eller medverkat till ett sådant bruk.

Bestämmelsen i 2 kap. 1 § första stycket 1 RF innebär att det finns ett motsvarande skydd mot repressalier när någon har använt sin yttrandefrihet i andra former än de som regleras i tryckfrihetsförordningen och

yttrandefrihetsgrundlagen (se bl.a. JO 2010/11 s. 605, dnr 149-2009, och Justitiekanslerns, JK, beslut den 20 september 2011, dnr 5394-10-31).

JO har vid flera tillfällen understrukit att en myndighet inte får försöka motarbeta att anställda utnyttjar sin yttrandefrihet. Det innebär att en offentlig arbetsgivare inte genom generella uttalanden eller kritik i enskilda fall får försöka påverka anställda att avstå från att använda sin frihet att yttra sig om den egna myndigheten eller dess verksamhet (se bl.a. JO 2023 s. 252, dnr 3533-2023).

Med det sagt står det en arbetsgivare fritt att söka dialog med anställda om deras kritik mot verksamheten och försöka reda ut eventuella missförstånd. En arbetsgivare får också bemöta kritik och ge sin syn på saken. Som JO tidigare har framhållit får det dock inte göras på ett sådant sätt som i realiteten är en tillrättavisning eller kritik för att den anställde har använt sin yttrandefrihet. Vid bedömningen av om repressalieförbudet har respekterats måste de närmare omständigheterna kring hur och i vilket sammanhang som arbetsgivaren för fram sin uppfattning beaktas. (Se JO:s beslut den 22 februari 2024, dnr 1180-2023.) Vid prövningen av om en åtgärd har varit otillåten har det beaktats hur den enskilde med fog har uppfattat det inträffade (se t.ex. JO 2022/23 s. 220, dnr 3567-2020, och JK:s beslut den 13 november 2009, dnr 5240-09-30).

Bedömning

Hovrättsfiskalernas redogörelser läggs till grund för min bedömning

Utredningen visar att AA har tagit upp frågor med anledning av domaruppropet i samtal med tre personer som vid tidpunkten arbetade som fiskaler vid hovrätten och som hade undertecknat uppropet.

AA har i sitt första yttrande till JO förklarat hon inte minns samtalen i detalj. Hon ifrågasatte om den som redan i början av sin karriär ser stora brister beträffande arbetsmiljö, säkerhet och lön kommer att välja att bli ordinarie domare och trivas med sitt yrkesval. Hon har också förklarat att hon inte tror att hon gav uttryck för tvekan om huruvida fiskalerna skulle fungera väl på tingsrätt.

AA har sedan hon tagit del av BB:s, CC:s och DD:s redogörelser inte ifrågasatt de uppgifter som har lämnats. Hon har dock förklarat att hennes uppmaning till BB att tänka på vad hon sagt tog sikte på en annan händelse som behandlades tidigare under samtalet.

Jag har ingen anledning att betvivla att den ingivna utskriften återger det samtal som AA hade med BB. Till innehållet överensstämmer den beskrivning av samtalen som lämnats av CC och DD väl med vad som enligt utskriften framgår av AA:s samtal med BB.

Utredningen ger mig tillräckligt stöd för slutsatsen att AA har uttalat sig på det sätt som BB återgett samt CC och DD beskrivit.

De ifrågasatta uttalandena ska prövas enligt regeringsformens bestämmelser

Domaruppropet är en skrivelse som har lämnats till Justitiedepartementet. Olika medier har visserligen rapporterat om uppropet. Utredningen ger dock inte stöd för att BB, CC eller DD har undertecknat uppropet i syfte att uppropet ska göras offentligt i ett medium som omfattas av regleringen i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen. Frågan om överträdelse av repressalieförbudet ska därför bedömas utifrån skyddet av yttrandefriheten enligt 2 kap. 1 § första stycket 1 RF.

Överträdelse av skyddet mot repressalier i regeringsformen

AA har anfört att hon tog upp domaruppropet under ett samtal med BB som hade föranletts av en annan händelse som hon såg allvarligt på. Även om jag saknar kännedom om vad som sades med anledning av den händelsen vill jag rent allmänt framhålla att utrymmet för att i ett samtal som innehåller tillrättavisande inslag även behandla frågor med anledning av att en anställd har använt sin yttrandefrihet är ytterst begränsat (jfr JO:s beslut den 22 februari 2024, dnr 1180-2023).

Den del av samtalet med BB som JO har tagit del av har förts utifrån det förhållandet att BB har skrivit under domaruppropet och därmed ställt sig bakom den kritik som förts fram där. AA har som det får uppfattas uttryckt att det närmast råder ett motsatsförhållande mellan att vilja bli domare och att som hovrättsfiskal skriva under domaruppropet. Flera gånger under samtalet har hon ifrågasatt BB:s yrkesval om BB anser att arbetsförhållandena för domare är så dåliga som de beskrivs i uppropet. Vidare har hon gett uttryck för att hon långt ifrån delar BB:s tro på att undertecknandet av uppropet kan förändra något. Hon har även gett uttryck för en större förståelse för att domare som har arbetat längre än BB framför sin syn på arbetsförhållandena. Hon har också påpekat att det inte är BB som ska ställa frågor till henne och klargjort att hon inte är intresserad av en förklaring från BB utan ”bara vill tala om detta för dig”.

Samtalet framstår inte som en konstruktiv dialog om arbetsvillkor och förväntningar på domaryrket eller ett sakligt bemötande av den kritik som förts fram i domaruppropet. Det tonfall som kan skönjas är konfrontativt och kritiskt. Sammantaget har det funnits fog för BB att uppfatta AA:s uttalanden som en tillrättavisning för att hon har använt sin yttrandefrihet genom att skriva under uppropet. AA:s uttalanden vid samtalet med BB har därför inte varit förenliga med det förbud mot repressalier som följer av 2 kap. 1 § första stycket 1 RF.

När det gäller samtalet med CC framgår det inte av utredningen vad som ordagrant har sagts vid det tillfället. Det står dock klart att AA har tagit upp att CC undertecknat domaruppropet, uppgett att hon inte alls förstår varför CC skrivit under och sedan uttalat sig på ett i flera avseenden liknande sätt som vid

samtalet med BB. Vid detta tillfälle har AA också framfört att det är fel väg att gå att underteckna en skrivelse. Det har enligt min mening funnits fog för CC att uppfatta uttalandena vid detta samtal som en tillrättavisning för att hon undertecknat uppropet. Även i detta fall har AA agerat i strid med det förbud mot repressalier som följer av regeringsformen.

Inte heller när det gäller samtalet med DD framgår det hur orden föll eller vilka närmare uttalanden som AA har gjort vid det tillfället. Det står dock även här klart att AA har tagit upp att DD skrivit under domarupppropet och det framgår att hon har kritiserat innehållet i det. DD har uppfattat tonen som hård och fientlig. Enligt DD fick han försvara innehållet i domarupppropet under samtalet och han uppfattade det som att hon var missnöjd över att han hade undertecknat det. DD:s uppgifter ger intrycket av att AA:s samtal med honom i allt väsentligt har haft samma karaktär och innehåll som samtalen med BB och CC.

Sammantaget är det min bedömning att även DD har haft fog för att uppfatta samtalet som en tillrättavisning för att han hade skrivit under domarupppropet. Även i detta fall har alltså AA agerat i strid med det förbud mot repressalier som följer av regeringsformen.

AA kritiserar för det inträffade. Hon är som hovrättspresident väl förtrogen med den rättsliga regleringen om yttrandefrihet. Det är därför förvånande och självfallet oacceptabelt att hon har fört samtalen med BB, CC och DD på det sätt som skett. Jag ser mycket allvarligt på det som hänt, särskilt eftersom samtalen har ägt rum mellan en hovrättspresident och domare som har befunnit sig i början av sin yrkesbana.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av chefsJO Erik Nymansson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Lovisa Danielsson har föredragit ärendet och byråchefen Stefan Nyman har deltagit i beredningen.